Голас Радзімы

№ 1 (2039)
7 студзеня 1988 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

НАВАГОДНІ ЗВАРОТ ДА САВЕЦКАГА НАРОДА

Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. ГАРБАЧОВА

Дарагія таварышы!

Апошнія мінуты адлічвае адыходзячы ў гісторыю 1987 год. Кожны год у жыцці чалавека, народа па-свойму непаўторны.

Для нас, савецкіх людзей, 1987 год застанецца ў памяці перш за ўсё як год 70-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Увесь свет па заслугах ацэньвае значэнне нашай рэвалюцыі, яе ўплыў на лёсы сусветнай цывілізацыі.

У юбілейныя дні мы як бы зверылі свае сённяшнія думкі і справы са світальнымі гадзінамі нашай гісторыі, з ленінскімі ідэямі і першым вопытам іх увасаблення ў жыццё.

Мы яшчэ і яшчэ раз пераканаліся — ленінскія ідэі перамагаюць, рэвалюцыя працягваецца.

Яна працягваецца ў незваротным руху нашага грамадства па шляху прагрэсу, па шляху сацыялізму.

Яна працягваецца ў нашай барацьбе за мір і раззбраенне, за выжыванне і развіццё чалавецтва.

Адыходзячы 1987 год быў годам глыбокіх перамен, буйнамаштабных рашэнняў, годам напружанай працы.

Рашэннямі студзеньскага і чэрвеньскага Пленумаў Цэнтральнага Камітэта партыі, усенародна абмеркаваным і прынятым Законам аб дзяржаўным прадпрыемстве вызначаны асноўныя напрамкі рэвалюцыйнай перабудовы нашага грамадства.

Сёлетні год як бы завяршае яе першы этап. Велізарная заваёва гэтага этапа — новая палітычная і маральная атмасфера, якая склалася ў краіне.

Грамадства выходзіць з застойнага стану, нарастаюць грамадская актыўнасць і адказнасць савецкіх людзей за справы краіны.

Адраджаецца аўтарытэт сапраўднай, добрасумленнай працы.

У грамадскім жыцці ўсё больш усталёўваюцца высокая патрабавальнасць, крытыка і самакрытыка, шырокі дэмакратызм і публічнасць.

Вядома, перабудова ідзе нялёгка і небезбалесна. Не ўсё і не заўсёды атрымліваецца адразу так, як задумана. Старое з боем уступае дарогу новаму.

Але нас з вамі гэта не павінна бянтэжыць. І тым больш нельга адступаць перад цяжкасцямі. Мы ўзяліся за велізарную справу, якая пераўтворыць і нас саміх, і ўсю нашу краіну. Ясна, што гэта не адбудзецца само сабой. Неабходны нашы сумесныя намаганні.

І мы адчуваем нарастаючую падтрымку курсу партыі на перабудову. З кожным днём у нашым народзе мацнее разуменне неадкладнасці новых задач.

А гэта ў канчатковым выніку — самае важнае і самае галоўнае.

Перабудова аказвае ўсё большае ўздзеянне на нашу эканоміку.

Год адыходзячы быў няпростым у гаспадарчых справах, але завяршаем мы яго нядрэннымі вынікамі ў прамысловасці, капітальным будаўніцтве, сельскай гаспадарцы, на транспарце.

Ажыццяўляюцца буйныя сацыяльныя праграмы па развіццю аховы здароўя, навукі і культуры, сферы паслуг. Больш, чым намечалася, пабудавана жылля ў гарадах і вёсках усіх рэгіёнаў краіны.

Вядома, таварышы, гаворачы аб усім гэтым, мы добра разумеем, што пакул[illegible] наша эканоміка не задавальняе [illegible] жыццёвым патрэбнасці людзей. І наперадзе нас чакае велізарная і нялёгкая работа.

Надыходзячы год павядзе адлік новаму этапу перабудовы. Гэта будзе адказны этап на шляху глыбока абна[illegible] усіх бакоў жыцця грамад[illegible] — як матэрыяльнага, так і духоўнага.

Перад намі стаяць дзве ўзаемазвязаныя ключавыя задачы — далейшая дэмакратызацыя грамадства і радыкальная эканамічная рэформа.

З 1 студзеня ўступае ў сілу Закон аб дзяржаўным прадпрыемстве.

Гэта значыць — большасць працоўных калектываў пачне працаваць і жыць ва ўмовах поўнага гаспадарчага разліку, самафінансавання і самакіравання.

Гэта значыць — усім трэба вучыцца быць паўнаўладнымі гаспадарамі вытворчасці.

Гэта значыць — дзейнічаць так, каб у кожным калектыве былі ў пашане творчая праца, ініцыятыва і адказнасць, арганізаванасць і дысцыпліна.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі ўпэўнены, што рабочы клас, сялянства, інтэлігенцыя, усе савецкія людзі — як гэта бывала не раз на крутых паваротах нашай гісторыі — праявяць уласцівыя ім высокія маральныя якасці, патрыятызм, вытрымку і працавітасць, веру ў будучыню, каб зрабіць новы буйны крок па шляху перабудовы.

І тады жыццё кожнага, несумненна, стане лепшым матэрыяльна і духоўна багацейшым.

Дарагія таварышы! Перспектывы нашага развіцця мы звязваем з мірнай будучыняй чалавецтва.

Трэба будзе яшчэ многае здзейсніць для таго, каб стварыць свет без зброі і страху, свет, у якім у адносінах паміж народамі будуць панаваць павага, узаемаразуменне, супрацоўніцтва.

Важныя крокі да [illegible] мэты ўжо зроблены. 198[illegible] стаў у поўным сэнсе рубеж[illegible] паклаўшы пачатак гістарычнаму працэсу ліквідацыі ядзернай зброі.

Падпісанне на савецка-амерыканскай сустрэчы ў Вашынгтоне Дагавора аб поўнай ліквідацыі ракет сярэдняй і меншай далёкасці — буйная падзея ў сусветнай палітыцы, перамога н[illegible] палітычнага мыслення.

Гэта поспех усяго сусветнага супольніцтва.

Зроблены першы крок — цяжкі, але і вельмі важны. Ён зроблены ў інтарэсах чалавецтва.

Вялікая і неацэнная заслуга савецкага народа. Гераічнымі намаганнямі ён стварыў эканамічны, навукова-тэхнічны і абаронны патэнцыял, які дазваляе нам гаварыць з партнёрамі на роўных.

Настойлівая, самаадданая барацьба нашага народа за мір і ўзаемаразуменне стала часткай адзінага гіганцкага руху ўсіх людзей Зямлі за захаванне сусветнай цывілізацыі, за ўсталяванне міру на планеце.

Мы ўступаем у новы, 1988 год з упэўненасцю, што гэта барацьба будзе нарастаць, будуць зроблены новыя практычныя крокі па шляху ўсеагульнага раззбраення, умацавання давер'я і расшырэння мірнага супрацоўніцтва паміж дзяржавамі.

Мы хочам не проста захаваць свет. Мы хочам, каб ён стаў лепшым, каб у ім было больш справядлівасці і свабоды. Мы за свет, які ўсталёўвае гуманізм на справе, узвышае чалавека працы.

Рэалізуючы нашы сацыяльныя мэты, развіваючы сацыялізм, мы бачым, наколькі цесна звязана гэта з вырашэннем агульначалавечых праблем.

У гэтым сэнсе і наша перабудова мае агульначалавечае значэнне, што накладвае на нас велізарную гістарычную адказнасць.

Таварышы! Няхай новы, 1988 год стане шчаслівым для кожнага з нас, для нашай Айчыны, для ўсіх сумленных людзей Зямлі. Ад імя Цэнтральнага Камітэта партыі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, Савета Міністраў СССР віншую вас з навагоднім святам.

Са словамі навагодняга віншавання мы звяртаемся да народаў брацкіх сацыялістычных краін, да нашых сяброў ва ўсім свеце.

Няхай новы год стане годам новых перамог працы, розуму і гуманнасці, а значыць — міру і дабра.

З Новым годам, дарагія таварышы!

З ПАВЕДАМЛЕННЯЎ ТАСС

НОВАЕ ДАСЯГНЕННЕ АЙЧЫННАЙ КАСМАНАЎТЫКІ

У адпаведнасці з праграмай даследавання касмічнай прасторы 21 снежня 1987 года ў Савецкім Саюзе быў запушчаны карабель «Саюз ТМ-4», яго пілатаваў экіпаж у складзе камандзіра карабля лётчыка-касманаўта СССР палкоўніка Уладзіміра Цітова, бортінжынера Мусы Манарава і касманаўта-даследчыка Анатолія Леўчанкі.

У ходзе сумеснага палёту быў заменены экіпаж арбітальнага комплексу «Мір» — касманаўтаў Юрыя Раманенкі і Аляксандра Аляксандрава, якія доўгі час працавалі на каляземнай арбіце. Паспяхова завершана праграма самага працяглага ў гісторыі касманаўтыкі 326-сутачнага пілатуемага палёту, ажыццёўленага Ю. Раманенкам. 29 снежня 1987 года касманаўты Ю. Раманенка, А. Аляксандраў і А. Леўчанка вярнуліся на зямлю.

Работу на борце арбітальнага комплексу «Мір» працягваюць У. Цітоў і М. Манараў, для якога гэта першы касмічны палёт.

Папярэднім экіпажам выкананы вялікі аб'ём даследаванняў па праграмах міжнароднага супрацоўніцтва. На працягу тыдня на борце працаваў савецка-сірыйскі экіпаж, які правёў эксперыменты, падрыхтаваныя вучонымі СССР і Сірыі.

Увядзенне ў састаў комплексу навуковага модуля «Квант» дазволіла ажыццявіць шырокую праграму астрафізічных даследаванняў з выкарыстаннем арбітальнай абсерваторыі «Рэнтген», створанай вучонымі Савецкага Саюза, Вялікабрытаніі, Нідэрландаў, Федэратыўнай Рэспублікі Германіі і Еўрапейскага касмічнага агенцтва, а таксама ультрафіялетавага тэлескопа «Глазар», распрацаванага ў СССР пры ўдзеле спецыялістаў Швейцарыі.

Вынікі даследаванняў і эксперыментаў, выкананых экіпажамі на арбітальным комплексе «Мір», маюць вялікую навуковую каштоўнасць і будуць выкарыстаны ў развіцці фундаментальных навук, а таксама ў многіх галінах народнай гаспадаркі.

За паспяховае ажыццяўленне касмічнага палёту на арбітальным навукова-даследчым комплексе «Мір» і праяўленыя пры гэтым мужнасць і гераізм двойчы Герой Савецкага Саюза Ю. Раманенка ўзнагароджаны ордэнам Леніна, Герой Савецкага Саюза А. Аляксандраў — ордэнам Леніна і другім медалём «Залатая Зорка». А. Леўчанку прысвоена званне «Лётчык-касманаўт СССР», і ён узнагароджаны ордэнам Леніна і медалём «Залатая Зорка».

НА ЗДЫМКУ: экіпаж карабля «Саюз ТМ-4» У. ЦІТОЎ, М. МАНАРАЎ, А. ЛЕЎЧАНКА.

СХОДЫ

СВЯТА КУБІНСКАЙ РЭСПУБЛІКІ

29-й гадавіне перамогі кубінскай рэвалюцыі быў прысвечаны ўрачысты сход прадстаўнікоў грамадскасці Мінска.

З дакладам выступіў міністр фінансаў БССР Б. Шаціла.

Аспірантка філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага універсітэта імя Леніна Эварыне Дэулафео выказала словы ўдзячнасці савецкім людзям за сяброўскія пачуцці і ўсебаковую дапамогу кубінскаму народу.

Удзельнікі сходу прынялі тэкст прывітальнай тэлеграмы ў адрас Асацыяцыі кубіна-савецкай дружбы і яе філіяла ў правінцыі Камагуэй.

ГАНДЛЁВЫЯ СУВЯЗІ

БЕЛАРУСЬ — БАЛГАРЫЯ

Значна павялічыцца ў 1988 годзе тавараабмен паміж Беларуссю і Балгарыяй. Аб гэтым дамовіліся Міністэрства гандлю БССР і асацыяцыя «Унутраны гандаль і паслугі» НРБ у час нядаўняга візіту балгарскай дэлегацыі ў Мінск.

Госці з брацкай краіны былі прыняты ў Савеце Міністраў БССР і Міністэрстве гандлю рэспублікі. Адбыліся перагаворы і падпісанне пратакола аб тавараабмене, разглядаліся пытанні развіцця эканамічных сувязей і навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва ў сферы бытавога абслугоўвання насельніцтва.

ЧАС ВЯЛІКІХ ЗМЕН

СПАДЗЯВАЦЦА ТОЛЬКІ НА СЯБЕ

НЕАБХОДНЫ ПЕРАМЕНЫ

Сёння нікога ўжо не здзіўляе, што на якую б сферу нашага жыцця ні паглядзеў, заўважыш нешта новае: калі пакуль і не паўнаважныя перамены, то хаця б іх парасткі, якія рэальна гавораць пра будучыню. Напэўна, так можна ставіцца і да першых крокаў аграпрамысловых камбінатаў. Калі дакладней, першага і пакуль адзінага ў нашай рэспубліцы агракамбіната — «Заходні Буг». (Ужо прынята пастанова аб утварэнні яшчэ двух — у Маладзечанскім і Глыбоцкім раёнах).

Ён створаны ў Брэсцкім раёне, аб'ядноўвае ўсе гаспадаркі і прадпрыемствы па вытворчасці і перапрацоўцы сельскагаспадарчай прадукцыі, у тым ліку рыбгас, птушкафабрыку, лясгас. Уключана сюды і будаўнічая вытворчасць, без якой не абысціся самастойнаму гаспадарчаму арганізму. У складзе агракамбіната павінна быць і трэцяе звяно — рэалізацыя гэтай прадукцыі спажыўцу. Але пакуль яно знаходзіцца ў стадыі распрацоўкі. Дагэтуль «Заходні Буг» меў толькі адзін уласны магазін, у той час як па правілах іх павінна быць цэлая сетка. Праўда, і тут перспектыва праглядваецца даволі ясна: сёлета да аграфірмы пачалі пераходзіць усе плодагароднінныя магазіны горада—да канца года іх будзе ўжо дваццаць два. Чым жа там стануць гандляваць? «Ды ўсім, што мы вырасцім, вырабім,—адказаў на гэта генеральны дырэктар «Заходняга Буга» Мікалай Кісялевіч.—Чым больш і разнастайней выпусціць прадукцыі агракамбінат, тым багацейшым стане прылавак. У забеспячэнні Брэста і раёна прадуктамі харчавання мы павінны спадзявацца толькі на сябе».

Так, адзнаку рабоце агракамбіната дадуць пакупнікі. Менавіта зыходзячы з іх інтарэсаў і была праведзена гэта рэарганізацыі сельскагаспадарчай вытворчасці. РАПА (раённыя аграпрамысловыя аб'яднанні) паступова свае функцыі — канцэнтрацыя сельгасвытворчасці — вычарпалі і на сучасным этапе ўжо не здольныя значна павялічыць яе эфектыўнасць. Галоўным тормазам стала тое, што іх сфера—толькі вытворчасць. РАПА не адказваюць за далейшы лёс вырашчанага ўраджаю ці надоенага малака. А як вядома, зараз менавіта на стадыі захавання, перапрацоўкі і рэалізацыі народная гаспадарка церпіць велізарныя страты сельгаспрадукцыі — прыкладна чвэрць у сярэднім па краіне. Аб гэтым шмат гаворыцца і спецыялістамі, і кіраўніцтвам.

Работа агракамбіната «Заходні Буг» пакуль што носіць у значнай ступені эксперыментальны характар: выпрабоўваецца будучая мадэль арганізацыі савецкай сельскай гаспадаркі, асноўнымі прынцыпамі функцыяніравання якой будуць самафінансаванне, самаакупнасць і самакіраванне.

Як ужо адзначалася, «Заходні Буг» прыйшоў на змену Брэсцкаму РАПА. На чале агракамбіната стаіць генеральны дырэктар. Ён узначальвае і галоўны кіруючы орган—савет упаўнаважаных, у які выбіраецца больш за семдзесят чалавек—прадстаўнікоў усіх працоўных калектываў: найбольш вопытныя рабочыя і спецыялісты.

Як лепш паступіць з прадукцыяй, якая застаецца пасля выканання абавязковых паставак сельгаспрадукцыі па дзяржаўнаму заказу, на якім спыніцца асартыменце, у якой колькасці—усё гэта вырашаецца на месцы. Так, напрыклад, «Заходні Буг» атрымаў 137 тон мяса. Каля 40 тысяч тон засталося ў яго распараджэнні. Іх перапрацоўка і рэалізацыя поўнасцю ў кампетэнцыі АПК.

Але з ідэяй самафінансавання пакуль няпроста: як вядома, наша сельская гаспадарка атрымлівае грашовыя датацыі ад дзяржавы. Такая сітуацыя трывожыць і ўрад, і грамадства. Таму ўзяты накірунак на адмаўленне ад датацый. І галоўны шлях тут—павышэнне прадукцыйнасці працы, зніжэнне сабекошту сельгаспрадукцыі.

КАМУ ГЭТА ВЫГАДНА — АПК!

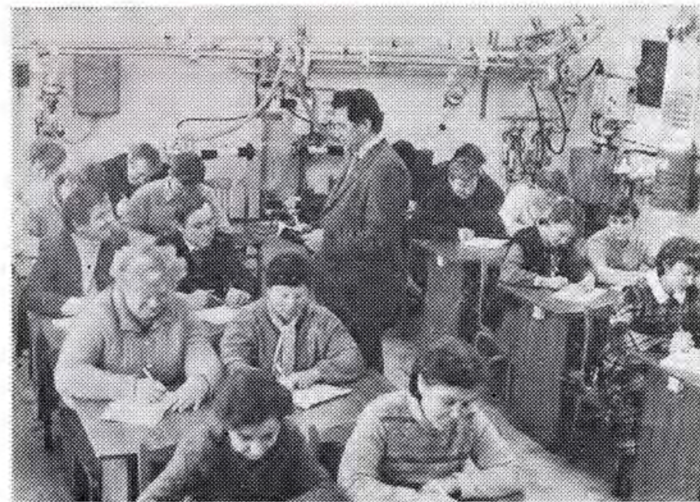
— Нам выгадна,—адказала дырэктар першага магазіна ў «Заходнім Бугу» Вольга Еўдакімава.—І бяруся сцвярджаць, што і нашым пакупнікам таксама: маю з імі справу кожны дзень.

Каб пацвердзіць свой адказ, Вольга Еўдакімава прапанавала проста параўнаць, як было яшчэ нядаўна і як атрымліваецца зараз:

— Вось цыбулю зялёную нам прывезлі. Паглядзіце, яна сапраўды свежая. Бо зараз шлях паміж полем і магазінам значна скараціўся: няма прыпынкаў на гарадскіх плодагародніннных базах, якія не былі на карысць ні магазіну, ні спажыўцу. Там нярэдка значная частка прывезенага псавалася, губляла тinvestigate варны выгляд. Таму і выкананне плана давалася нам кожны раз з цяжкасцямі. Зараз сярэдзіна снежня, а мы ўжо выканалі ўзятыя магазінам гадавыя абавязацельствы. І гэта ва ўмовах, калі гандаль ідзе толькі сваёй, вырашчанай у АПК сельгаспрадукцыяй, без імпарту...

Мы размаўлялі з Вольгай Еўдакімавай напярэдадні Новага года. Магазін быў святочна ўпрыгожаны. Але галоўнае, безумоўна, было ў тым, што яго паліцы ў гэты зімовы марозны час вабілі пакупнікоў шчодрасцю лета і восені. Мінулы год выдаўся скупы на яблыкі (што стала адчувальна ў многіх мясцінах рэспублікі), а тут кожны дзень у продажы ёсць прыгожыя, сакавітыя плады саду, бульба, буракі, морква, цыбуля, капуста, шчаўе, зяляніна пятрушкі, сельдэрэю... У лютым зноў з'явяцца агуркі, памідоры—таксама з мясцовых цяпліц. Ну, а як цэны ў гэтым магазіне? Іх вызначае сам АПК з улікам сваіх выдаткаў на вытворчасць. Але і для пакупнікоў яны таксама даступныя. Гэта бачна хаця б з таго, колькі, напрыклад, каштуе ў разгар зімы кілаграм яблык—1 рубель 50 капеек.

Але работа па-новаму не магла не паставіць і новых праблем. Якія ж яны ў работнікаў магазіна? Калі коратка, то можна адказаць так: тыповыя для ўсіх, хто пачынае самастойна гаспадарыць,—недахоп вопыту, патрэба ў рэканструкцыі свайго прадпрыемства, наладжванні рэкламы...

ГАЛОЎНАЕ — ЧАЛАВЕЧЫ ФАКТАР

Гэты вывад стаў адным з найважнейшых, на якія абапіраецца краіна, грамадства ў нялёгкай справе перабудовы ўсяго нашага жыцця, бо ўсе рэформы нічога не вартыя, калі няма зацікаўленых у іх здзяйсненні людзей. Якім жа бачыцца ў новых умовах сам работнік, сучасны селянін, якія ствараюцца яму ўмовы для жыцця і працы?

Магчыма, нехта з землякоў бываў у пасёлку Астрамечава калгаса «Памяць Ільіча», што ўваходзіць цяпер у АПК «Заходні Буг». Бачылі яго вуліцы, дамы, калгаснікаў, якія ў іх жывуць. Калі не, то нейкае ўяўленне дасць фотаздымак на першай старонцы гэтага нумара газеты. Прыгожае паселішча, згадзіцеся. Можна запытацца, ці ж усе такія вёскі. Безумоўна, не. Па-першае, гэта новабудоўлі, традыцыйныя ж сёлы выглядаюць інакш (больш простыя ў архітэктурным плане, але таксама са сваёй непаўторнай прыгажосцю). А па-другое, на жаль, яшчэ не ўсе гаспадаркі маюць дастатковыя даходы, каб будаваць сваім працаўнікам такія катэджы. Але бясспрэчна, што да гэтага імкнуцца ўсюды. Бо найпершая мэта таго, што мы робім, дзеля чаго пачалі перабудову,—палепшыць жыццё людзей, кожнай сям'і, кожнага савецкага чалавека. Каб і дом у сучаснага селяніна быў вялікі і ўтульны, і гаспадарка добрая, на стале—самыя розныя прысмакі, і сам ён быў не толькі выдатным працаўніком, але і адукаванай асобай, з шырокім кругаглядам, разнастайнымі інтарэсамі.

На жывёлагадоўчым комплексе ў калгасе-камбінаце «Памяць Ільіча» і саўгасе-камбінаце імя Леніна рабочыя працуюць, як у горадзе, у некалькі змен, цвёрда ведаюць час пачатку і заканчэння іх (дарэчы, працоўная дысцыпліна там вельмі высокая). Кіраўніцтва АПК рашуча змагаецца за тое, каб у сельскай гаспадарцы захоўвалася строгая арганізацыя працы, усім былі гарантаваны выхадныя дні. Таму сённяшнія сельскія працаўнікі тут набываюць новыя для сябе рысы, рысы аграрабочых. І гэта вельмі важна. Бо адна з прычын, па якіх моладзь пакідае вёскі,—менавіта адсутнасць вольнага часу, нерэгламентаванасць працы.

З поглядам у будучыню працуе і гонар АПК «Заходні Буг»—вучэбны цэнтр, размешчаны ў калгасе «Пагранічнік». Ён адкрыты паўгода назад і займаецца падрыхтоўкай спецыялістаў масавых сельскіх прафесій—механізатараў, апаратараў машыннага даення, слесараў, павышэннем іх кваліфікацыі. Праходзяць кароткатэрміновую вучобу тут і кіраўнікі гаспадарак.

— Усяго каля 2 000 чалавек за год прымае наш цэнтр,—расказвае яго дырэктар Васіль Масайла.—Спецыялісты ідуць вучыцца вельмі ахвотна. З прадстаўнікамі масавых прафесій цяжэй. Не, не падумайце, што рабочыя супраць. Справа ў тым, што на вёсцы пакуль адчуваецца дэфіцыт такіх кадраў. Вось і паўстае перад старшынёй калгаса праблема: адправіш даярку ці трактарыста да нас на курсы, а кім замяніць іх? Таму зараз мы ў АПК імкнёмся, каб больш заставалася дома моладзі, стараемся арганізаваць іх навучанне. Ды і бытавыя ўмовы, лічу, у нас вельмі нядрэнныя.

Так, мы бачылі і інтэрнат вучэбнага цэнтра пад чарапічным дахам, і кафэ, дзе арганізавана харчаванне навучэнцаў, і добра абсталяваныя класы. Сапраўды, усё для іх, для людзей. І новыя дамы, і новыя магазіны, і новыя ўмовы жыцця.

Галіна УЛІЦЁНАК.

НА ЗДЫМКАХ: вучэбны цэнтр АПК «Заходні Буг». Ідуць заняткі з загадчыкамі жывёлагадоўчых ферм; на ўчастку разліву малака і кісламалочных прадуктаў малочнага камбіната ў Брэсце. З гатовай прадукцыяй майстар участка Тамара КАРНАУШАНКАВА; старшыня калгаса «Пагранічнік» П. АГАРКАЎ і генеральны дырэктар АПК «Заходні Буг» М. КІСЯЛЕВІЧ на адной з мясцовых новабудоўляў; у гандлёвай зале фірменнага магазіна АПК.

На першай старонцы газеты вёска Астрамечава Брэсцкага раёна.

Фота С. КРЫЦКАГА.

ВЗГЛЯД СО СТОРОНЫ

ЦЕНИМ МУЖЕСТВО И ТАЛАНТ НАРОДА

Уважаемые читатели!

Нынешний год предъюбилейный для нашей республики. 1 января 1989 года мы будем отмечать 70-летие образования БССР. Благодаря Великой Октябрьской социалистической революции белорусский народ впервые получил возможность строит[illegible]вою государственную жизнь в соответстви[illegible] своими желаниями и чаяниями.

Сегодня, в период перестройки и гласности, мы много и открыто говорим о недостатках, которых еще немало в нашей жизни, думаем над тем, как быстрее их устранить. Но мы с полным правом гордимся теми огромными преобразованиями, которые за короткий исторический с[illegible] произошли в нашей республике. Вы хоро[illegible] знаете, какой была в недалеком прошлом Белоруссия — отсталая окраина царской России. Современная Белоруссия — край мощной энергетики, развитого машиностроения и приборостроения, большой химии, один из крупнейших промышленных регионов страны. В республике, большинство населения которой не так давно было неграмотным, сегодня в десятках высших учебных заведений готовят высококвалифицированных специалистов не только для нашей страны, но и для многих государств мира. Постоянно развиваются международные торговые, экономические и культурные связи Белорусской Советской Социалистической Республики с другими странами, растет [illegible] авторитет на мировой арене. БССР — о[illegible] из государств, учредителей ООН, сегодня активный член десятков международных организаций, занимающихся решением самых различных вопросов в интересах всего человечества. С каждым годом все больше гостей из-за рубежа посещают нашу республику. Это туристы, представители различных фирм, ученые, артисты, студенты и школьники. Столица Бе[illegible]уссии стала традиционным местом пров[illegible]ия различных международных выставок, спортивных соревнований, конференций, семинаров и симпозиумов. Что видят, что узнают здесь зарубежные гости! Начиная публикацию материалов, посвященных 70-летию образования БССР, мы решили предоставить первое слово нашим коллегам — журналистам из разных стран, побывавшим в Белоруссии в прошлом году.

Я В СОВЕТСКОМ СОЮЗЕ впервые. Когда во Франции познакомилась с программой поездки, то очень сожалела, что не смогу побывать в Ленинграде. Но посещение Белоруссии рассеяло мои сожаления: в этой республике я многое увидела и узнала. Я оценила мужество и талант белорусского народа, сумевшего после разрушительной войны восстановить свою республику и прекрасную столицу Минск. Я видела много парков и широких улиц, встретила интересных и доброжелательных людей. Во время всего нашего пребывания здесь была хорошая погода, но, когда мы приехали в Хатынь, небо нахмурилось, подул холодный ветер, и это внесло еще одну ноту трагизма, так уместную на этом печальном мемориале.

Одним из самых незабываемых впечатлений стала поездка в колхоз. Мы ведь у себя дома только знаем такое слово, но сущности не понимаем. Нас пригласили в колхоз имени Кирова, неподалеку от города Слуцка.

— Эта деревня певучая, здесь люди хорошо поют,—так начал свой рассказ о хозяйстве, о людях, которые там живут и трудятся, председатель колхоза Сергей Лемещенко. Больше двадцати лет руководит хозяйством этот человек с удивительной судьбой. Всю войну провел на фронте. А потом — колхоз. И уходить со своего места не собирается, хотя ему уже за семьдесят. Очень многое из того, что мы увидели в колхозе, связано с его биографией. А увидели мы: в деревне животноводческую ферму и мастерские для ремонта автомашин и сельскохозяйственной техники, Дворец культуры с большим парадным залом, студиями для занятий различных кружков, библиотекой, танцевальным залом, среднюю школу, детский сад «Ивушка»... Увидели, как живут семьи колхозников, побывали в их уютных, по-городскому обставленных квартирах, где нас тепло принимали.

— Иметь такой Дворец культуры и не иметь своих артистов — работа ладиться не будет, — смеялся председатель.

Конечно, у нас, журналистов, было очень много вопросов. Сергей Лемещенко отвечал на них с юмором и подкупающей улыбкой. За обедом (знакомство с национальной кухней — важная часть белорусского традиционного гостеприимства) мы обменивались с хозяевами впечатлениями, говорили на самые разные темы. Меня удивило, какой большой интерес проявляют простые крестьяне к событиям в разных странах, казалось бы, таким далеким от их интересов. Я увлекаюсь вопросами гастрономии и восхищена белорусской кухней, все оригинально, вкусно и, конечно, питательно. А обед в колхозном ресторане был просто незабываем, особенно блюда из картофеля и грибов. Большое впечатление на меня произвели школа и детский сад. Дети, которые живут и учатся в таких условиях, должны быть счастливы. И еще: не забуду председателя колхоза — он прекрасный хозяин и интересный человек, любящий свое дело.

За несколько дней, проведенных в Белоруссии, мне кажется, мы смогли понять душу гостеприимного белорусского народа, его желание жить всегда в мире.

Жинет ХЕЛЬ-ЖИРОД.
Франция.

«ПУСТЬ скорбь и печаль обернутся в мужество ваше и силу, чтобы смогли вы утвердить навечно мир и пакой на Земле...»

Эти печальные слова я прочел в Хатыни — мемориале на месте небольшой деревни в пятидесяти четырех километрах от Минска, которую 22 марта 1943 года фашистские каратели сожгли дотла вместе со 149 ее жителями, в том числе — 75 детьми. Судьбу Хатыни разделили в годы войны еще 186 белорусских деревень. Скорбно звонят колокола. Три живые березки, как в карауле, стоят у Вечного огня, как бы охраняя место той четвертой — уничтоженной. В Белоруссии в годы войны погиб каждый четвертый житель республки. В скорбном молчании стояли мы у Вечного огня, и я испытывал острую боль и невольное чувство вины за то, что война пришла сюда с моей земли.

Я приехал из Дрездена — города, который тоже сильно пострадал в войну. В свое время наша страна получила значительную помощь от Советского Союза, что позволило ей восстановить разрушенную войной экономику и культуру. И было это тогда, когда вам самим приходилось поднимать страну из руин. Я принадлежу к поколению, которое выжило благодаря этой помощи. И сейчас отдаю себе полный отчет, что СССР—страна, где все делается для людей, во имя человека. Яркий пример этого— ваша Белоруссия, которая за очень короткое время достигла небывалых высот в своем развитии. Меня радует, что между нашими двумя республиками существуют сегодня тесные, дружеские отношения, что мы сотрудничаем, часто ездим друг к другу в гости. Это пример для всех других народов.

Вальтер СОБОТА.
ГДР.

ТОТ, КТО не раз путешествовал по СССР, знает, что на его огромных просторах уместились разнообразнейшие природные и климатические зоны. Здесь живут люди свыше ста наций и народностей, и каждая со своими обычаями, традициями, культурой. Все это делает путешествие по Советской стране на редкость многоплановым и представляет для нас, финнов, значительный интерес.

Я побывала в Советском Союзе двадцать раз. И всегда делала для себя открытия. Таким открытием стала для меня и Белоруссия, которую я посетила впервые и не могла не удивиться разнообразию увиденного.

...Белоруссия. Белая Русь. Это поэтическое название пришло из глубокой древности, когда слово «белая» имело еще одно значение — «независимая». С незапамятных времен белорусский народ мужественно отстаивал свободу своей родины и никогда покорен не был. Не сломили его и зверства фашистских завоевателей в тяжкие годы оккупации. Врагу была объявлена партизанская война. Два миллиона двести тридцать тысяч жизней своих сынов и дочерей положил этот мужественный и свободолюбивый народ на алтарь победы над фашизмом. Героизмом белорусов нельзя не восхищаться. Нельзя не восхищаться и удивительным трудолюбием этого народа, создавшего мощную современную промышленность. Продукцию многих белорусских предприятий охотно покупают сегодня в разных странах мира. У нас, например, хорошо известны белорусские тракторы, радиоприемники и холодильники.

Я с удовольствием познакомилась с полуторамиллионным Минском, городом чистым, просторным, приветливым. Он особенно красив весной в кружеве новорожденной листвы и изумрудной свежести газонов, в сверкающих струях фонтанов. Понравилось мне и то, с какой любовью сохраняются немногочисленные памятники старины, которые пощадила война.

И еще. Во время своего путешествия я заметила, что услуги «Интуриста» постоянно расширяются, улучшается качество обслуживания гостей. И, как поклонница искусства, хочу отметить один из новых видов услуг, который встретила в гостинице в Минске: здесь можно приобрести оригинальные художественные изделия, выполненные профессиональными художниками, народными умельцами. Кое-что я приобрела на добрую память о моей поездке.

Синикка САЛОКОРПИ.
Финляндия.

Я ПРИЕХАЛ в Минск на 3-ю встречу журналистов — членов Международной федерации журналистов и писателей по туризму (ФИЖЕТ). Мы, представители разных стран, имели здесь возможность, вселяющую уверенность и оптимизм, подумать о туризме и мире в стране, которая последовательно выступает за мир и взаимопонимание между народами, за разоружение. Полагаю, что все мы относимся к большому числу людей-оптимистов, которые безраздельно верят в мирное будущее.

Минск принес мне не только радость знакомства с радушным белорусским народом, но и возможность подружиться с коллегами из других стран. А вот еще несколько моих приятных впечатлений.

— Где же старый город? — спросил я водителя такси, когда в первый день вместе с Вальтером Соботой из ГДР мы ехали на премьеру балета «Жизель» в Белорусский театр оперы и балета. — Он... Он будет! — не растерялся водитель и предложил нам посмотреть город. Горько и больно узнать, что 900-летнему Минску всего лишь немногим более сорока лет. Гитлеровцы намеревались стереть город с лица земли и уничтожили в нем почти все дома и промышленные предприятия. Когда в июле 1944 года Советская Армия освободила Минск, от него остались руины... Но мы нашли старый город. Среди современных проспектов и вертикалей высотных зданий этот крохотный островок веселых домиков под черепичными крышами показался чудом. В них, любовно отреставрированных, разместились небольшие кафе и трактиры, рестораны и бары.

Пролетели три дня в Минске — напряженных и увлекательных. Встречи, экскурсии, дегустации и опять экскурсии. Спортивные сооружения Минска и его окрестностей, Дворец шахмат и шашек, музыкальное училище имени М. Глинки, где туристов, прибывших по специализированному туру, обучают игре на фортепиано, домре и балалайке. Интересной была встреча с белорусскими журналистами.

Юстин МОРАРУ.
Румыния.

МЫ, ЖУРНАЛИСТЫ, которые ездят по разным странам, обязаны помогать людям, нашим читателям, углублять их знания об этих странах, больше писать об их культуре, национальных особенностях. В этом отношении посещение такой самобытной республики, как Белоруссия, открывает богатые возможности. Я уже бывала здесь и писала об этом дома. А вообще в Советском Союзе я в пятнадцатый раз. Но эта поездка для меня интересна особенно, потому что сейчас много говорят о перестройке и гласности в вашей стране. Хотелось своими глазами увидеть, как это происходит. И в этом отношении Белоруссия предоставляет отличные возможности. Здесь много промышленных предприятий, выпускающих самую различную продукцию. С работой некоторых из них мы познакомились и увидели, что действительно на них прилагают все усилия, чтобы перестроить систему производства, сделать ее более гибкой, с качественно новой технологией и меньшими затратами. Результаты уже ощущаются, но мы видели, что они не удовлетворяют людей, они понимают, что впереди предстоит большая работа, и готовы к ней. Заметны изменения и в повседневной жизни. Обо всех проблемах здесь теперь говорят открыто. Но это не простое критиканство, а серьезная критика, цель которой устранять проблемы и недостатки. Нужно сказать, что эти события, происходящие у вас, вызывают повсюду большой интерес. Слова «гласность» и «перестройка» вошли уже, наверное, в лексикон всех языков.

Мне понравилась Белоруссия, ее народ. Я очень уважаю Советский Союз и высоко оцениваю его усилия, направленные на создание безъядерного мира. Считаю, что мирные инициативы вашей страны станут краеугольным камнем в строительстве будущего мира.

Рая УЛЬЯС.
Финляндия.

СССР: 65 ЛЕТ СПУСТЯ

НОВЫЙ ЭТАП—НОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ

1922 год, 30 декабря. В тот день в Москве собрался I Всесоюзный съезд Советов, принявший Декларацию и Договор об образовании СССР и тем самым положивший начало существованию единого союзного советского социалистического многонационального государства.

Образование СССР явилось прямым результатом и продолжением дела Великого Октября, который освободил народы страны от социального и национального гнета и заложил основы социалистического решения национального вопроса. Уже в первых актах Советской власти, и прежде всего в «Декларации прав народов России» (ноябрь 1917 года), формулировались ленинские принципы национальной политики. Суть ее в следующем: равенство и суверенность народов страны, их право на свободное самоопределение, отмена всех и всяких национальных ограничений и привилегий, свободное развитие национальных меньшинств.

Только за период между победой революции и образованием Союза ССР на территории страны было создано 33 национальных государства и национально - государственных образования. Однако ранее угнетавшиеся народы, сознавая общность политических, военных, экономических и иных интересов и задач, избрали путь не разъединения, а объединения с русским народом. Показательно, что, когда в порядок дня встал вопрос об объединении независимых советских республик, инициаторами образования СССР стали народы Украины, Белоруссии и Закавказской Федерации (Азербайджана, Армении, Грузии), которые и объединились тогда в союзное государство. Образовался союз, как говорил В. И. Ленин, основанный на полнейшем доверии, на ясном сознании братского единства, на вполне добровольном согласии.

Число союзных республик в составе СССР постепенно возрастало. В 1928 году их уже было 6, в 1937—11, а ныне — 15. Кроме союзных, в СССР есть 20 автономных республик, 8 автономных областей и 10 автономных округов. В высшем органе государственной власти — Верховном Совете СССР представлены интересы наций и народностей страны. Например, во второй его палате (Совете Национальностей) каждая союзная республика независимо от территории и численности населения имеет равное представительство — по 32 депутата.

Но все это относится к области политического решения проблемы равенства наций. Другая, наиболее сложная задача заключалась в том, чтобы обеспечить равенство в сфере экономики и культуры, то есть фактически. Партия коммунистов понимала, что этого можно добиться прежде всего путем перераспределения средств в пользу отсталых районов. Конечно, в то время таких средств в распоряжении Советской власти было крайне мало, и все-таки она взялась за решение задачи. Русские, украинцы и другие более развитые нации страны оказывали народам окраин помощь в развитии там промышленности и сельского хозяйства, в организации национальных школ, в ликвидации почти сплошной неграмотности, в подготовке национальных кадров.

Оказание хозяйственной и культурной помощи национальным районам страны (обеспечив в них более высокие темпы роста) стало составной частью интернациональной политики Советской власти. Бюджеты некоторых союзных республик в течение многих лет покрывались в своей расходной части главным образом за счет дотаций из общесоюзного бюджета. Например, в 1924 — 1925 годах доля собственных доходов Туркменской ССР в ее бюджете составляла лишь немногим более 10 процентов. Население наиболее отсталых районов в течение многих лет полностью или частично освобождалось от налогов. В годы первой пятилетки (1928—1932 годы) объем производства в старых промышленных центрах СССР возрос в 2 раза, а в национальных республиках и районах — более чем в 3,5 раза. За годы двух первых пятилеток (1928—1937 годы) валовая продукция крупной промышленности по СССР в целом увеличилась в 9 раз, а в Киргизии — в 94 раза, в Таджикистане — в 157 раз.

Сегодня большинство советских республик за 1-2 дня производят столько промышленной продукции, сколько до революции на той же территории выпускалось за целый год. Экономика СССР превратилась в единый народнохозяйственный комплекс. В стране утвердилась общность экономической жизни населяющих ее народов. В результате слияния воедино экономических и духовных ресурсов всех республик любая из них получила возможность опираться на огромный народнохозяйственный потенциал. Таким образом, произошло не простое сложение, а многократное умножение сил. Стоит обратиться к элементарным фактам, чтобы убедиться в этом. С вступлением, скажем, Латвии в 1940 году в состав СССР она решила для себя проблему сырья, сбыта готовой продукции и энергетическую проблему. 70 процентов потребляемой электроэнергии Латвия получает из-за пределов своей территории. Из других республик поступает также 90 процентов продукции черной металлургии и 99—цветной. Следует подчеркнуть, что в иных условиях для эффективного экономического развития Латвии необходимо было бы иметь около 400 отраслей народного хозяйства, тогда как она располагает лишь 150.

В сфере национальных отношений, как и в других областях, КПСС дает реалистическую характеристику достижений и нерешенных задач. Достижения, как бы значительны они ни были, не должны создавать представления о беспроблемности национальных процессов в СССР. Интернационализация общественной жизни происходит в стране одновременно с ростом национального самосознания. Важно, чтобы оно направлялось в русло советского патриотизма. Если же уповать на самотек, пассивно взирая на ход событий, то можно столкнуться с усилением национальной кичливости и эгоизма. Известно, например, что в последние десятилетия обнаружились перекосы в жизни общества, в том числе в сфере национальных отношений.

Как показывает советский опыт, там, где вопросы национальной политики рассматриваются не на основе научного анализа, а субъективно, там неизбежно допускаются перегибы и искривления линии партии коммунистов. А это порождает возможность обострения эгоистических чувств и даже трений между теми или иными группами населения. В той или иной степени это проявилось в рецидивах крайнего национализма на Украине и в Грузии в 60-х—начале 70-х годов, во взаимоотношениях осетин и ингушей на Северном Кавказе, в националистических выступлениях в Якутии в 1986 году, в Литве, Латвии и Эстонии летом 1987 года, в экстремистских действиях группы крымских татар.

КПСС выступает против любых проявлений национальной исключительности, будь то шовинизм, национализм, сионизм или антисемитизм. Национализму противостоят классовые позиции равенства трудящихся всех наций, интересы которых можно и нужно защищать не путем обособления народов, а в рамках их интернационального братства.

В самом деле, характерная примета советской жизни—многонациональные коллективы, где вместе трудятся представители разных национальностей. Итальянский публицист В. Сансоне в книге «Сибирь. Эпопея века» пишет: «Куда бы вы ни приехали, вы найдете смесь национальностей, обычаев, языков. На БАМе и Усть-Нере, в Артыке и Братске, в Богучанах и Усть-Илимске выходцы из Азии и Европы, русские и армяне, грузины и украинцы, азербайджанцы и татары работают бок о бок, едят за одним столом, спят под одной крышей».

Именно в многонациональных трудовых коллективах быстрее преодолевается национальная заскорузлость и формируются люди с интернационалистским, социалистическим сознанием. Формирование такого сознания у советских людей вовсе не означает отмирания национальных чувств и особенностей. КПСС отвергает представление об интернационализации как нивелировке, унификации всех сторон жизни. Свободное проявление национальных черт не препятствие, а, наоборот, одно из условий все более полнокровной жизни братской семьи народов СССР. Социализм не устраняет национальные различия, он уничтожает почву, на которой они используются для противопоставления народов, разжигания национальной розни и недоверия.

Одним из величайших завоеваний Октября, говорилось в докладе М. С. Горбачева на торжественном заседании в ноябре 1987 года, посвященном 70-летию Октябрьской революции, является дружба советских народов. Она сама по себе — уникальное явление в мировой истории. Вместе с тем национальные отношения в СССР — это живой вопрос живой жизни. Любые социально-экономические, культурные, правовые решения непосредственно затрагивают и национальный вопрос.

В данной связи нельзя не вспомнить требование В. И. Ленина о том, «чтобы мы никогда не относились формально к национальному вопросу...». Это надо понимать и в том смысле, что законченного, раз навсегда данного решения одной из сложнейших проблем человечества нет и не может быть. Каждый новый этап выдвигает новые проблемы. Вероятно, так будет и впредь, пока существуют нации.

Эдуард БАГРАМОВ,
доктор философских наук.

ЕСЛИ ЧЕЛОВЕК НЕ ТОЛЬКО СЛЕПОЙ, НО И ГЛУХОЙ...

ПРИКОСНОВЕНИЕ К ТАЙНЕ СОЗНАНИЯ

Киноленты, подобной «Прикосновению» молодого советского режиссера Альгиса Арлаускаса, не было во всей истории мирового кино. Автор сценария этой картины — слепоглухонемой Александр Суворов — сыграл в ней главную роль, хотя сам никогда в жизни не видел ни одного фильма. Впрочем, если здесь и можно говорить о роли, то только в шекспировском смысле: «Весь мир — театр. Все мы в нем — актеры».

Жестокие «режиссеры» — природа и случай — заставили Александра Суворова играть в жизни невероятно тяжелую и драматическую роль: в раннем детстве он лишился зрения, а к одиннадцати годам потерял слух. Вместе со своими друзьями по несчастью он воспитывался в уникальном детском доме для слепоглухонемых детей в подмосковном городе Загорске. Четверо из них, в том числе и Суворов, обучаясь по методике советских ученых Соколянского и Мещерякова, окончили затем психологический факультет Московского университета.

Говорят, что судьба посылает нам испытания, сообразуясь с нашими силами. Это неверно. Так называемая судьба слепа, сил наших она не рассчитывает, и в памяти человечества остаются только те, у кого сил хватило. Проигравших битву мы не помним и поэтому иногда думаем, что их нет.

Великий психолог Лев Выготский считал, что для ослепшего и глухого человека страшна не потеря зрения и слуха, а утрата другого человека. Это значит, что пораженный слепоглухотой инвалид оказывается как бы на необитаемом острове или в одиночном заключении. Утрачивая общение с себе подобными, связь с обществом, с человеческой культурой, попавшие в изоляцию люди перестают быть людьми, оказываются почти непоправимо обреченными на деградацию.

Даниель Дефо погрешил против истины, придумав для своего знаменитого романа счастливый конец. На самом деле прототип Робинзона Крузо англичанин Александр Селькирк, вернувшись на родину, вырыл возле дома своих родителей в саду пещеру, где жил до конца дней, почти ни с кем не общаясь.

Выпускник ВГИКа режиссер Альгис Арлаускас и сценарист слепоглухой научный работник Александр Суворов, выступая перед демонстрацией созданного и сыгранного ими фильма в Институте философии АН СССР, сказали, что главный герой их киноповести — проблема.

На первый взгляд проблема эта — тифлосурдопедагогика — кажется очень узкой, чисто специфической: ведь слепоглухих детей, а значит, и немых, к счастью, очень мало, и сам термин, означающий науку о воспитании слепоглухих, известен весьма немногим. Однако именно узким техническим проблемам преодоления этого тяжкого недуга посвящается большинство научно-популярных публикаций. Пожалуй, упомянутая выше четверка слепоглухонемых ученых-психологов стала широко известной в мире именно потому, что они не видят, не слышат, «говорят» искусственно поставленным голосом, не слыша себя. Как они общаются, как ориентируются в пространстве, насколько это трудно — вот что оказывалось в центре внимания многих авторов и читателей.

Думаю, чрезмерная дань такому любопытству вовсе не оправданна.

Ведь не хромотой велик Байрон, не глухотой — Бетховен, и никого не интересуют клинические особенности их дефектов. Но увлекаясь ими, мы забываем о самих людях. Так, слепота и глухота заслоняют от нас богатейший внутренний мир личности, яркий и многогранный. Фильм «Прикосновение» восполняет этот пробел.

Именно поэтому, на мой взгляд, он собирает неизменно огромную аудиторию очень взыскательных и квалифицированных зрителей.

Какую же проблему молодой режиссер и слепоглухой сценарист сделали главным героем своего фильма?

Потеря зрения и слуха сразу после рождения, до начала постижения младенцем видимого и слышимого мира, — трагедия только для родителей. Если такой ребенок усилиями педагогов обретает сознание, он все-таки не понимает во всей полноте своей беды: то, чего не успел приобрести, потерять нельзя. Но утрата красок и звуков мира для сформированного сознания — удар почти непереносимый. И чем совершенней сознание, тем острее осознание потери. О безысходности горя и написал в свое время двадцатилетний Саша Суворов своему старшему другу и учителю, замечательному советскому философу Эвальду Ильенкову. Ответ учителя и заключает в себе всю проблематику фильма, которая оказывается едва ли не главной проблемой человеческого бытия:

— Дорогой ты мой человек, на проблемы, которые ты поставил, думаю, сам Гегель не сумел бы дать окончательного и бесповоротного ответа. По существу, ведь речь идет о том, зачем человечество вообще вышло из животного состояния и обрело такую хлопотную способность, как сознание... Зачем существует солнце? Зачем существует жизнь? Любой ответ на эти вопросы будет относиться к области фантазии, плохой или хорошей поэзии. Таких ответов навыдумывано миллион, иногда остроумных, иногда — тупых. И пессимистических, и казенно-оптимистических.

Единственно, на чем может тут сойтись материалист с идеалистом или фантазером, так это то, что сознание — как величайшее из чудес мироздания — необъяснимо (только, пожалуй, кибернетики считают, что им раз плюнуть, чтобы его объяснить).

Сознание — не только чудо из чудес. Это и крест, и гораздо больший — для мыслителей... Всерьез полагают, что без этого «проклятого» дара божьего человек был бы счастливей и что вся боль мира существует, собственно, только в сознании. Недаром ведь, когда вырезают хотя бы аппендикс, стараются на это время сознание погасить...

Итак, новый талантливый фильм — о мужестве сознания, о чести человека гордо нести это хлопотное бремя, о битве за право быть частью человечества, за право каждого разделить это счастье.

Александр ВЕЛИКОРЕЧИН.

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА Ў ТВОРЧЫМ СПАБОРНІЦТВЕ

СІЛА ДУХОЎНАГА ГУРТАВАННЯ

Сярод фенаменальных і ў многім незаменных уласцівасцей літаратуры ёсць і такая: яна — гэта адзначаў яшчэ М. Горкі — «лягчэй і лепш за ўсё знаёміць народ з народам». Успомнім купалаўскае:

А хто там ідзе, а хто там ідзе
У агромністай такой грамадзе!
Беларусы.

Вуснамі паэта, усёй яго творчасцю заявіў аб сабе народ, які выходзіў на сцэну чалавечага быцця, шырока ўздымаўся да сацыяльна-гістарычнай творчасці. Пра беларусаў пачулі — спачатку бліжнія суседзі, а потым і іншыя народы. Беларус са сваімі імкненнямі, спрадвечнымі спадзяваннямі адкрываўся свету праз творчы геній сваіх пісьменнікаў, якія знаёмілі яго з чалавецтвам.

Цэлы народ праз родную літаратуру ўзнімаўся да сацыяльнай і нацыянальнай свядомасці, уключаўся ў сусветны гістарычны працэс, знаёміўся з народамі свету, якія сваёй духоўнай падтрымкай, сваімі літаратурамі садзейнічалі яго росту.

Гэты працэс рэзка паскорыўся з перамогай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая пацвердзіла даўнюю ісціну, што ў кожным народзе (а яны знаходзіліся на розных ступенях гістарычнага развіцця) заключаны вялікія творчыя сілы і ўнутраныя патэнцыі, якія складаюць нацыянальную своеасаблівасць і перспектывы на будучыню. Вялікі Кастрычнік згуртаваў у адну сям'ю звыш ста нацый і народнасцей СССР. Дружба народаў стала асновай асноў маладой Краіны Саветаў, асновай развіцця яе культуры і літаратуры.

Вялікі Кастрычнік зблізіў народы СССР, усё больш і больш вызначалася тое агульнае — у лёсе, жыцці, культуры, што яднала беларусаў з рускімі, украінцамі, грузінамі і іншымі народамі. З цягам часу агульна-савецкія рысы ў жыцці кожнага народа краіны набываюць усё большае значэнне, што, зразумела, не можа не ўплываць на змест і форму твораў літаратуры, аднак паняцці «нацыянальная своеасаблівасць», «нацыянальны характар» не губляюць свайго рэальнага, напоўненага жыццём зместу. Інтэрнацыяналізм не толькі не адмяняе прынцыпу нацыянальнай прыналежнасці, але і зыходзіць з яго. Сацыялістычная па зместу, шматгранная паводле сваіх нацыянальных мастацкіх форм, інтэрнацыяналіцская па духу і характару савецкая літаратура становіцца вялікай сілай ідэйна-маральнага, духоўнага згуртавання нацый і народнасцей Савецкай краіны.

Інтэрнацыяналізм адметны тым, што ён, кансалідуючы нацыі, зыходзячы з пазіцый класавасці, сам прызнае вялікую каштоўнасць нацыянальных культур з іх самабытнасцю і непаўторнасцю. Гэта — ідэалогія духоўнага ўзаемапрыцягнення нацый і народаў і павагі да нацыянальнага, развіццё якога немагчыма па-за інтэрнацыянальным. Адно звязана з другім. Вядучая тэндэнцыя — збліжэнне нацый, у галіне культуры — праз узаемаўзбагачэнне іх духоўных набыткаў.

Сацыялістычны лад у гэтым працэсе выступае як рухавік і паскаральнік узаемаўзбагачэння і збліжэння, які развівае і развівае ў савецкіх літаратурах лепшыя іх якасці, што і дапамагае росту іх мастацкага ўзроўню.

Беларуская літаратура, знаходзячыся на перакрыжаванні некалькіх культур, была і застаецца інтэрнацыянальна адкрытай. У 20-я гады больш выразным (нават з перабольшаннямі) стаў, у параўнанні з папярэднім агульнадэмакратычным перыядам, класавы характар яе інтэрнацыяналізму. Шлях да агульначалавечага ішоў праз класавае, якое ўключала ў многім і сферу мастацкасці. Умацаванне інтэрнацыянальных літаратурных сувязей вяло да з'яўлення міжнацыянальных стылявых рыс — такіх, напрыклад, як «касмізм», «планетарнасць» і г. д., якія былі для свайго часу гістарычна зразумелымі і апраўданымі. «Касмічны» погляд на чалавека несумненна садзейнічаў у пашырэнні грамадскіх далягляду літаратуры, маштабаў мастацкага мыслення, хаця, з другога боку, не быў пазбаўлены і недахопаў, асабліва там, дзе забываўся на яго ўнутраны свет.

У 50-я — 60-я гады ізноў, на новай сацыяльнай аснове, касмізм, як вядома, асабліва глыбока закрануў творчасць літоўца Э. Межэлайціса і беларуса А. Куляшова і шмат у чым дапамог раскрыць вобраз сучасніка, шырокія «каардынаты» яго душы. Умоўная паэтыка ўвогуле, побач з формамі «жыццепадобнымі», займае даволі значнае месца ў беларускай літаратуры, скіраванай на асваенне сучаснасці, якая знаходзіцца на стыку мінулага і будучыні. Сёння, напрыклад, традыцыі А. Куляшова з уласцівай яму паэтыкай маштабных абагульненняў паспяхова прациягвае і развівае здольны паэт М. Мятліцкі, якому вельмі характэрна імкненне [illegible]ўнай метафарычнай вобра[illegible]сці.

На далонях — сонц[illegible]нясу...

Устае агромністы шар,
Выкрасае з цемры красу,
Аздабляе свету абшар,
Асвятляе расу і слязу.

Касмічнае ў яго н[illegible]рываецца ад зямнога.

Інтэрнацыяналізм, трэба падкрэсліць, не мае нічога агульнага з касмапалітызмам, які ўсё нацыянальнае лічыць злом. Інтэрнацыяналізм і касмапалітызм — з'явы супрацьлеглыя. Касмапалітызм — родны брат нацыяналізму.

Творчыя індывідуальнасці беларускіх пісьменнікаў складваюцца з апорай на нацыянальныя традыцыі і на інтэрнацыянальныя сувязі з літаратурамі іншых братніх народаў.

Не адразу савецкая літаратура, у прыватнасці паэзія, усапрымалася як многанацыянальная. Такое ўспрыманне прыйшло ў 30-я гады. Вялікую ролю ў гэтым працэсе адыграў Першы з'езд савецкіх пісьменнікаў, які вельмі зблізіў паэтаў Масквы і Ленінграда з паэтамі іншых рэспублік. Усталёўвалася «пачуццё сям'і адзінай». Шырока вядомымі сталі імёны Янкі Купалы, Якуба Коласа, Паўла Тычыны, Максіма Рыльскага, Егішэ Чарэнца, Галакціёна Табідзе, Сімона Чыкавані, Гафура Гуляма, Самеда Вургуна і іншых. У іх творчасці шмат агульнага, народжанага эпохай, пафаснага пазнання новага свету. Па-новаму прадстае праблема мастацкага перакладу.

Узаемапераклад — адна з актыўных форм інтэрнацыянальных літаратурных кантактаў. Значных поспехаў дасягнулі беларускі мастацкі пераклад у сучасную эпоху, стаўшы важнейшым каналам творчага супрацоўніцтва савецкіх літаратур і неад'емнай часткай літаратурнага працэсу.

Вельмі характэрнаю, вызначальнаю з'явай стала ўзбагачэнне літаратур, узаемаўплыў, пашырэнне ў кожнай з іх тэматычнага кругагляду, узмацненне ідэйнага гучання. І велізарную ролю ў гэтым працэсе адыграе руская літаратура, на якую раўняюцца ўсе братнія літаратуры. Справа ў тым, што пераклад на рускую мову, як адну з міжнародных моў, з'яўляецца надзейнай пуцёўкай і да ўсесаюзнага, і да зарубежнага чытача. Нацыянальная своеасаблівасць беларускай літаратуры (у тым ліку і паэзіі), яе арыгінальнасць, непаўторнасць і «незаменнасць» павышаюць цікавасць да яе, садзейнічаюць выхаду да шырокага небеларускага чытача. Лепшыя творы беларускіх пісьменнікаў, перакладзеныя на рускую мову і мовы іншых народаў, становяцца здабыткам савецкага чытача.

Дарэчы будзе сказаць, што і беларускія паэты, заўважаецца, ахвотней за ўсё перакладаюць тых з сваіх паплечнікаў з іншых рэспублік, чые творы асабліва насычаны нацыянальным элементам у перадачы прыгажосці роднай зямлі, у выяўленні народнага характару. Мастацкі пераклад дапамагае ў пашырэнні арсенала выяўленчых сродкаў, далейшаму развіццю роднай мовы, розных яе літаратурных стыляў. Арыентацыя нацыянальных літаратур на ўсесаюзны ўзровень, г. зн. на адзіныя эстэтычныя крытэрыі, дапамагае выпрацаваць агульныя патрабаванні і да ідэйна-мастацкай якасці твораў, пераадолець пазакласавы падыход да мінулага, этнаграфічную апісальнасць, любаванне экзотыкай і архаікай.

Паняцце «кантакт літаратур» усё арганічней уключае іншае паняцце — «кантакт душ», аб'яднаных шчырай дружбай.

Дружба літаратур — не абстрактнае паняцце, а справа канкрэтных, жывых людзей. Яскравы прыклад вернага паэтычнага сяброўства — Аркадзь Куляшоў і Аляксандр Твардоўскі, чый мастацкі вопыт значна паўплываў на развіццё беларускай савецкай паэзіі. А. Твардоўскі адзін з першых у 30-я гады адчуў неабходнасць рашучага павароту да традыцый класікі, што выявілася ва ўзрастанні ўласцівага для яго творчасці суб'ектыўна-біяграфічнага эмацыянальнага пачатку, арыентацыі на класічную традыцыйнасць верша, адкрытага, аднак, для ўсяго новага, свежага, жывога. Рускі паэт зыходзіў з даверу да свайго асабістага вопыту, неад'емнага ад гістарычнага вопыту народа. Помнікам гэтай дружбы стала выдатная паэма А. Куляшова «Варшаўскі шлях», створаная ў 1972 годзе, — плён глыбокага роздуму паэта аб лёсе сучасніка, аб пытаннях жыцця і мастацтва, аб дарагой спадчыне, якую пакінуў пасля сябе А. Твардоўскі.

Аддана сябраваў Аркадзь Куляшоў і з другім рускім паэтам — Міхаілам Луконіным, што таксама спрыяльна адбілася на іх творчасці. Блізкія былі беларускаму паэту Андрэй Малышка, Мікола Нагнібеда, Кайсын Куліеў. «Наяўнасць вялікіх нацыянальных талентаў у суседніх і больш аддаленых рэспубліках і гарадах краіны — асабліва калі ты яшчэ ведаеш гэтых людзей асабіста, — як правіла адзначае вядомы беларускі паэт А. Вярцінскі, — не можа не выклікаць жадання пісаць яшчэ лепш. Ідзе своеасаблівае міжнацыянальнае творчае спаборніцтва, дружалюбнае, узаемакарыснае...». Кніга таварыша, калі яна насапраўднаму таленавітая, абуджае натхненне, выклікае жаданне ісці насустрач — пісаць свой твор.

Інтэрнацыяналізм — паняцце шматпланавае і разнастайнае. Гэта і тэматычная скіраванасць мастацкай творчасці, і ідэйна-маральная пазіцыя пісьменніка, якая адбіваецца на агульнай філасофска-эстэтычнай канцэпцыі твора, і спосаб мыслення. Тэматычная скіраванасць праяўляецца ў тым, што творы беларускай літаратуры нярэдка «насяляюць» героі розных нацыянальнасцей, што таксама сведчыць пра яе здольнасць да ўзаемаразумення, асваення дасягненняў іншых нацыянальных культур, тонкага ўспрыняцця іх ладу і духу.

Зрэшты, сказанае аднолькава не толькі да беларускай літаратуры. Ч. Айтматаў, кіргізскі пісьменнік, у рамане «Плаха» стварыў псіхалагічна вельмі праўдзівы вобраз рускага чалавека Аўдзія Калістратава. Пра гэта пісала руская крытыка.

Адданасць ідэалагічным каштоўнасцям свайго народа (любоў да працы, чалавечнасць, патрыятызм) дае магчымасць глыбей разумець культуру і жыццё іншых нацый і народнасцей.

Дружбу народаў і, адпаведна, іх літаратур, каб яна была сапраўднай дружбай, трэба пастаянна падтрымліваць канкрэтнымі справамі. Справа паэта — яго слова. У беларускай паэзіі заўсёды шмат важыла слова П. Панчанкі. Вельмі пранікнёна гучыць у яго слова дружбы, якое адлюстроўвае характар светаадчування паэта.

Якая ты бязмежная, Расія!
Тайга, і стэп, і цішыня, і гул...
Палкоў сібірскіх ведаем мы сілу,
Братоў імёны ў сэрцы берагу.
Шчаслівы я, што ўбачыць давялося
І Енісей, і хараство Саян,
Як там плыве ракою жоўтай восень
У цём[illegible] далёкі акіян.

Паэты [illegible]шых народаў плацяць нам узаемнасцю. Мяне хвалююць гэтыя вось радкі А. Шасцінскага — рускага паэта — з верша «Паклон Беларусі»:

Какое красивое слово
«Прис[illegible]»!
Что з[illegible] по-русски
деревья вдоль сельской дороги.
Какие неисчислимые клады скрывает
славянский колодец глубокий.
Слова берегите —
они самоцветы,
они самокаты,
они самоходы,
они самобеги
всегда и вовеки.

Калі ў 20-я—30-я гады ў асноўным вялікія культуры і літаратуры аказвалі ўплыў на малыя, дык сёння назіраецца таксама і адваротны ўплыў. Тая ж самая руская літаратура адчувае дабратворны ўплыў з боку іншых літаратур. Выступаючы на Другім з'ездзе пісьменнікаў Беларусі, А. Твардоўскі гаварыў: «Я люблю беларускую паэзію і ўжо пісаў пра тое, што мова майго дзяцінства блізкая да беларускай мовы... Мне заўсёды здавалася, і я працягваю так лічыць, што адметная якасць беларускай мовы — у яе відавочнай дэмакратычнасці... Нарадзіўшыся пад уплывам рускай літаратуры, яна — беларуская літаратура — спаўна вярнула рускаму чытачу паненесеныя на яе «затраты»... гэта значыць яна сама аказвае ўплыў на рускую паэзію».

Выдатнае месца ва ўсесаюзным літаратурным працэсе займае творчасць Ч. Айтматава, А. Ганчара, Р. Гамзатава, Ю. Марцінкявічуса, М. Карыма, А. Чыладзе, Г. Матэвасяна, І. Друцэ, Т. Пулатава, О. Вацыеціса і іншых, якія складаюць значны духоўны патэнцыял у сваіх нацыянальных літаратурах.

У гэтым жа радзе — творчасць беларусаў М. Танка, П. Панчанкі, В. Быкава, І. Шамякіна, І. Чыгрынава, А. Кудраўца, В. Казько, В. Адамчыка і іншых.

Уладзімір ГНІЛАМЁДАЎ.

(Заканчэнне будзе).

ШЧЫРЫ РАДОК— НАШЧАДКАМ

Дабрадзейнасць, дабрачыннасць — словы гэтыя сёння зноў набываюць сваё колішняе значэнне. Найперш у сувязі з дзейнасцю Беларускага фонду культуры. Многія грамадзяне, асобныя калектывы не толькі пераводзяць грошы на яго рахунак, але і прымаюць удзел у шматлікіх платных мерапрыемствах, каб сродкі, сабраныя ад іх, ахвяраваць фонду. Менавіта такі дабрачынны вечар адбыўся ў Доме літаратара ў Мінску. Прайшоў ён пад дэвізам: «У спадчыну — шчыры радок».

Да вечара была падрыхтавана фотавыстаўка «Народныя святы і абрады» — некалькі яркіх старонак з жыцця народа, яго побыту, што так і просяцца ў дзень сённяшні. А хіба маглі пакінуць прысутных абыякавымі выступленні лепшых самадзейных калектываў рэспублікі — вілейскага гарадскога народнага хору «Світанак», харэаграфічнага ансамбля народнага танца «Карагод» Мінскага тонкасуконнага камбіната?!

Дабрачынны літаратурны вечар стаў вечарам шматлікіх прэм'ер. На ім свае новыя вершы ўпершыню прачыталі Максім Танк, Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін, Анатоль Вярцінскі, Яўгенія Янішчыц, Алесь Разанаў. Вёў вечар Уладзімір Някляеў.

Народны мастак Беларусі Леанід Шчамялёў падараваў фонду культуры тры свае карціны. За гэты дабрачынны акт старшыня праўлення Беларускага фонду культуры І. Чыгрынаў уручыў мастаку дыплом фонду за нумарам 1.

Сродкі ад вечара пойдуць на рэстаўрацыю Верхняга горада ў Мінску.

НА СЦЭНЕ ТЭАТРА ЮНАГА ГЛЕДАЧА

...Вопытны падарожнік па імені Піпс, які аб'ездзіў увесь свет, разам з неразлучнымі сябрамі папугаем і сабакам вырашаюць адправіцца на пошукі скарбаў. Але іх планы раптоўна рушацца — запаветную карту, на якой пазначаны клад, выкрадаюць хуліганы-хлапчукі.

Мноства забаўных сітуацый, жартаў, танцаў, музычных нумароў, клаунада... Камедыйны дэтэктыў для дзяцей па п'есе вядомага польскага сатырыка Стэфана Фрэдмана «Прыгоды падарожніка Піпса, папугая Тэрэферы і сабакі Кліпса» пастаўлены на сцэне Беларускага тэатра юнага гледача ў жанры мюзікла. Яркае святочнае афармленне спектакля — заслуга мастака-пастаноўшчыка Малгажаты Валюшак, а рэжысёрам-пастаноўшчыкам стаў дырэктар Плоцкага драматычнага тэатра імя Ежы Шаняўскага Томаш Грахачыньскі.

— Работа з беларускімі калегамі пакінула ў мяне самыя лепшыя ўражанні, — сказаў ён. — Высокі прафесіяналізм акцёраў дазволіў здаць спектакль у самы кароткі тэрмін — за месяц. Наступная сустрэча з беларускімі сябрамі назначана ў Плоцку. Мы запрасілі галоўнага рэжысёра тэатра Уладзіміра Караткевіча паставіць п'есу Святланы Алексіевіч «Марутка». А праз некалькі месяцаў зможам іграць змешанымі саставамі. Вядучыя акцёры тэатра юнага гледача і тэатра імя Ежы Шаняўскага, занятыя ў «Марутцы», памяняюць пляцоўкі. Думаю, што прамыя кантакты паміж тэатрамі будуць садзейнічаць творчаму росту абодвух калектываў.

САВЕЦКІЯ ПІСЬМЕННІКІ І ПЕРАБУДОВА

ШТО ЧАКАЕ АЎТАРА ПАСРЭДНАГА ТВОРА

Перамены, якія адбываюцца ў савецкай культуры, бадай, асабліва прыкметныя сёння на прыкладзе літаратуры. У гэтым можна пераканацца, параўнаўшы тое, што было да перабудовы, і тое, што адбылося за апошнія два гады.

Літаратурныя часопісы — перш за ўсё «Знамя», «Москва», «Наш современник», «Новый мир», «Октябрь», «Юность» — яшчэ два гады назад звычайна залежваліся на паліцах кіёскаў. Сёння іх разбіраюць за лічаныя мінуты, адразу ж пасля паступлення. Таму што сталі цікавымі. Таму што закранаюць праблемы, якія хвалююць чытача.

У кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў, яго часопісаў і выдавецтваў прыйшлі творчыя людзі, людзі новага мыслення. Хаця яны і не складаюць пакуль абсалютнай большасці, іх уплыў адчувальны. Зніклі распаўсюджаныя яшчэ нядаўна жанры, такія, як панегірык і дыфірамб і ў адносінах да асобных людзей, і ў адносінах да рэчаіснасці.

Знікаюць «белыя плямы». Пісьменнікі звяртаюцца да тэм, якія лічыліся яшчэ два гады назад забароненымі. Выдаюцца літаратары, якія яшчэ нядаўна знаходзіліся ў апале, творы якіх падвяргаліся астракізму чыноўнікамі і бюракратамі ад мастацтва.

Сёння службовы і іншы аўтарытэт ужо не пераважае над літаратурным. Сёння ўжо больш цяжка выдаваць актуальнасць за мастацкасць.

Характэрны і зусім нядаўні прыклад публічнасці і дэмакратызму — выбары кіраўніка маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі, буйнейшай у Саюзе пісьменнікаў СССР. Вылучаюцца 8 (!) кандыдатаў. Чацвёра адразу заяўляюць самаадвод. Пяты — Анатоль Рыбакоў, аўтар бестселера «Дзеці Арбата», паведамляе аб самаадводзе тэлеграмай з ЗША, дзе знаходзіцца ў камандзіроўцы. Застаюцца трое. Крытык Аляксандр Міхайлаў, паэт Яўгеній Еўтушэнка, празаік Вячаслаў Шугаеў. Маецца на ўвазе, што працэдура выбараў на гэты раз будзе такая: кожны кандыдат азнаёміць пісьменнікаў са сваімі прапановамі аб удасканаленні дзейнасці маскоўскай арганізацыі, растлумачыць, навошта і з чым ён ідзе на адказную пасаду. Вострая, шчырая дыскусія працягваецца больш пяці гадзін. Вынік тайнага галасавання: за Міхайлава — 93 чалавекі, за Еўтушэнку — 55, за Шугаева — 15. Кіраўніком маскоўскай пісьменніцкай арганізацыі такім чынам стаў Аляксандр Міхайлаў. Ён, як і два яго «сапернікі», — за перабудову і публічнасць у літаратурнай справе. Але не за паспешлівасць, хуткія рашэнні, вывады і дзеянні. Ён лічыць, што да дэмакратызму трэба ісці толькі дэмакратычнымі метадамі, што добрая мэта патрабуе і адпаведных сродкаў яе дасягнення.

Саюз пісьменнікаў СССР уключае ў сябе 15 саюзаў пісьменнікаў у саюзных рэспубліках, 20 саюзаў пісьменнікаў у аўтаномных рэспубліках, пісьменніцкія арганізацыі і аддзяленні ў аўтаномных абласцях, краях, буйных гарадах. У яго складзе прадстаўнікі 88 нацыянальнасцей.

СП СССР выдае 16 газет на 15 мовах народаў СССР і больш за 120 літаратурна-мастацкіх часопісаў і альманахаў на мовах народаў СССР і замежных. Яго цэнтральнае выдавецтва «Советский писатель» штогод выпускае па 500 і больш назваў кніг тыражом звыш 25 мільёнаў экземпляраў, з іх больш трэці — у перакладзе з моў народаў СССР. Рэспубліканскія арганізацыі СП маюць свае выдавецтвы.

У Саюзе пісьменнікаў СССР — 10 тысяч членаў. І сёння ўжо не сакрэт, што далёка не ўсе яны дастойныя называцца прафесіяналамі высокага рангу, як гэта абумоўлена ў статуце арганізацыі.

Аўтар у СССР атрымлівае ганарар за кнігу незалежна ад колькасці прададзеных экземпляраў. Добра гэта ці дрэнна, [illegible]пускае пісьменніка [illegible] памагае яго творчасці — прадмет сённяшніх гарачых спрэчак. Папулярныя пісьменнікі лічаць гэтую сістэму заганнай. Пісьменнікі ж сярэдняй рукі называюць кашчунствам усякае змяненне такога [illegible]радку. Парадак гэ[illegible]і ўвогуле «гуманны» для іх: кніга чытабельная і нечытабельная выходзяць аднолькавымі тыражамі.

Але пазіцыі пасрэдных пісьменнікаў, галоўных пастаўшчыкоў «шэрай літаратуры», пахіснуты перабудовай. Кнігавыдавецтва перайшло ўжо на гаспадарчы разлік і самафінансаванне. І сутнасць перабудовы ў галіне якраз у павароце яе тварам да чытача.

Відавочна, што стваральнікі нечытабельных кніг — супраць такой перабудовы, супраць спаборніцтва, супраць таго, каб тыраж твораў вызначаўся чытацкім попытам. Цяперашнія перамены ім зусім непатрэбныя. І ўвесь іх клопат пра тое, каб, як піша галоўны рэдактар часопіса «Знамя» Рыгор Бакланаў, «захаваць свае незаслужаныя прывілеі, той стыль работы і жыцця, калі нішто не калыхалася, але сыпаўся залаты дождж узнагарод».

Сёння становішча пасрэдных літаратараў сур'ёзна ўскладнілася. Заўтра яны, калі трымацца логікі падзей, стануць ужо нікому непатрэбныя.

Што ж рабіць тым, хто нічога, акрамя «шэрай літаратуры», стварыць не можа? На гэтае пытанне адказваюць і чытачы, і сапраўдныя пісьменнікі, літаратары - прафесіяналы. Яны прапануюць кожнаму брацца толькі за сваю справу. У гэтым, уласна кажучы, сэнс перабудовы ўвогуле і ў літаратуры ў прыватнасці: кожнаму займацца толькі грамадска карыснай працай.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

ДА 150-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ КАСТУСЯ КАЛІНОЎСКАГА

Людвіка Ямант (па мужу Радзевіч) нарадзілася каля 1840 года ў Вільні ў прагрэсіўнай сям'і, члены якой былі цесна звязаны з нацыянальна-вызваленчым рухам Беларусі і Літвы сярэдзіны XIX стагоддзя. Брат Людвікі — Іосіф Ямант (вучыўся разам з Кастусём Каліноўскім у Пецярбургскім універсітэце) на заключным этапе паўстання 1863—1864 гадоў на Беларусі і ў Літве быў рэвалюцыйным камісарам Мінскай губерні. Сястра Людвікі — Алена (нявеста саратніка К. Каліноўскага Цітуса Далеўскага) прымала актыўны ўдзел у рабоце віленскай рэвалюцыйнай арганізацыі, актыўным членам якой была таксама Людвіка Радзевіч.

Летам 1863 года ў доме Ямантаў у Вільні пасля прыезду з Гродна пасяліўся Кастусь Каліноўскі. Тут адбылося яго знаёмства яшчэ з адной сястрой Людвікі, Марыяй, якой Кастусь Каліноўскі потым прысвяціў верш «Марыська чарнабровая, галубка мая...». (Адзіны, які ўцалеў і дайшоў да нас).

Успаміны Л. Радзевіч напісаны, відаць, пасля вяртання з ссылкі ў пачатку XX стагоддзя. Засталіся неапублікаванымі. Рукапіс захоўваецца ў бібліятэцы імя Асалінскіх у Вроцлаве (ПНР). Публікуемы ўрывак з успамінаў Л. Радзевіч цікавы тым, што дадае новыя штрыхі да дзейнасці як самога К. Каліноўскага, так і блізкіх да яго на апошнім этапе паўстання людзей — Караліны Яцыны і Ядвігі Макжыцкай. Яны добра перадаюць атмасферу апошніх дзён паўстання 1863—1864 гадоў.

Кожнае слова пра Кастуся Каліноўскага, напісанае рукой яго сучасніка і паплечніка, нам, яго нашчадкам, дарагое тым, што дадае новыя рысы да вобраза нацыянальнага героя, 150-годдзе з дня нараджэння якога мы сёлета будзем адзначаць.

Вячаслаў ШАЛЬКЕВІЧ.

ЖМЕНЬКА ЎСПАМІНАЎ З 1863 ГОДА

Аднойчы раніцай я была разбуджана весткай, што ноччу зграя жандараў нечакана з'явілася ў доме маіх бацькоў і пасля старраннага вобыску* ўсіх, хто быў там, пачынаючы з брата Юзэфа, арыштавалі, а дом апячаталі. Забралі бацьку і маці, людзей пажылых, вядомых і паважаных у горадзе, тры сястры: Марыю, Алену і Схаластыку (яшчэ непаўналетнюю), а таксама служанку Карусю. У апошні час маці, апасаючыся лішніх сведак дзейнасці і сувязей сына Юзэфа, выправіла мужчынскую прыслугу, а з жаночай пакінула толькі адну дзяўчыну. Маці не згадзілася на жаданне Юзэфа жыць асобна ад сям'і, як ён таго хацеў для бяспекі бацькоў.

Штохвілінна прыходзілі новыя, хутчэй трагічныя весткі.

Адначасова (з бацькамі) быў арыштаваны і Канстанцін Каліноўскі, які жыў пад прозвішчам Вітажэнца ў былых універсітэцкіх будынках, што прымыкалі да касцёла Св. Яна. Яго кватэру з асцярожнасці наведвала абмежаваная колькасць людзей, паколькі асоба яго — важная для справы — выключна аберагалася. Для сувязі з ім, дастаўкі яму і адсылкі яго карэспандэнцыі выдзелена была (арганізацыяй) цудоўная дзяўчына — Караліна Яцына.

Нечуваная па маштабу здрада Парфіяновіча ўскалыхнула ўсю Вільню. Немагчыма пералічыць усіх ахвяр, звязаных з ёю. Сярод іншых два браты Каліноўскія, сыны дырэктара дваранскага інстытута ў Вільні, Сілістроўскі Казімір, студэнт універсітэта, і столькі іншых, што нават знаёмых і родных — не ўсіх помню. З мінскай арганізацыі Аскерка, Свіда...

Цяжка сабе ўявіць больш страшнае становішча. Поўная разгубленасць у гэтым моры смутку і болю. Нялёгка было арыентавацца ў тых незлічоных ударах, што абрушваліся на горад. Каго аплакваць мацней? Каму больш спачуваць у няшчасці? Аб якой-небудзь дапамозе, акрамя дастаўкі ежы і задавальнення самых неабходных жыццёвых патрэб арыштаваных (нават далёка не ўсіх сваякоў), у той час нельга было і марыць.

У Кастуся Каліноўскага (жандары) спадзяваліся знайсці важныя дакументы, якія дарэчы, захоўваліся ў полай ножцы яго стала; аднак у момант вобыску яе не знайшлі, відаць

аб ёй [illegible]ведалі, а калі назаўтра ж[illegible]ары прыйшлі зноў, яна ўж[illegible]была пустая. Падвяргаючы[illegible]е вялікай небяспецы, Яцына іх апярэдзіла.

У той жа дзень прыйшла да мяне развітацца, бо была ўпэўнена, што, вярнуўшыся дамоў, сустрэне жандараў. Прадчуванне не [illegible]ланула яе! Гэта была наш[illegible]апошняя сустрэча, бо неўзабаве пасля вяртання з Сібіры, дзе яна выйшла замуж за паляка Саковіча, Яцына памерла якраз перад самым нашым прыездам з ссылкі. Яе дачка Алена засталася ў Пярмі, далейшы лёс яе мне невядомы.

Дзейнасць Кастуся Каліноўскага, гэтай трагічнай ахвяры, добра вядома не з аднаго сачынення. Ён узвышаўся над іншымі не столькі з пункту гледжання вышэйшага становішча, якое займаў у рэвалюцыйнай арганізацыі, колькі як чалавек жалезнай сілы характару. Таму не буду спецыяльна спыняцца на паўтарэнні вядомых фактаў, падкрэслю толькі, што яго слава заслужана выключна дзейнасцю, а ў нашай сям'і ён быў надзвычай любімы за свае маральныя і душэўныя якасці.

Паколькі не меў у Вільні блізкіх, а сябры не маглі клапаціцца аб важных палітычных зняволеных, таму што гэта магло выклікаць ускладненне адносін, апеку над ім, паколькі гэта было магчыма, на выключна строгіх умовах, узяла на сябе асоба надзвычай дзейная ў той час, калі размова ішла аб дапамозе найбольш важным палітычным зняволеным, удава Ядвіга Макжыцкая**. Жанчына элегантная, немаладая, адукаваная, добра выхаваная, у сціплым адзенні, яна заўсёды знаходзіла магчымасць пракладваць шляхі там, дзе іншыя не маглі і падступіцца. Яе сэрца заўсёды рвалася на дапамогу тым асуджаным людзям, нават калі асабістае знаёмства з імі было самым нязначным.

Не прыпамінаю цяпер, як яна атрымала права дастаўкі Каліноўскаму неабходных рэчаў. Наладзіла пры дапамозе хабару жандарам магчымасць абмену сакрэтнымі запіскамі ў інтарэсах зняволеных, сярод якіх мела блізкіх знаёмых.

Вядома, тыя запіскі не мелі сапраўдных тайн, таму што на такую вялікую жандарскую паслужлівасць ніхто не спадзяваўся. Як высветлілася потым, асцярожнасць не была залішняй, бо былі доказы, калі запіскі, аплачаныя па 10 рублёў, часта траплялі да «нявіннага» Лосева (палкоўніка жандармерыі — **В. Ш.**) і толькі потым адрасату. У адной з гэтых запісак, якая несла няшчаснаму слабое дыханне жыцця і падтрымлівала ілюзорную сувязь з тым светам, куды ўжо не меў надзеі вярнуцца, помню яго (К. Каліноўскага — **В. Ш.**) словы: «Зайздрошчу свабодзе нават той вароны, якую са свайго акна бачу на снезе».

Макжыцкая, захоўваючы выключную асцярожнасць, хаця ўвогуле грэбавала асабістай бяспекай, старалася не паказваць сваю дасведчанасць пад маскай прастаты і наіўнасці ў палітычных справах. І хаця гэтым засцерагала сябе ад праследаванняў, бывалі выпадкі, калі яе выклікалі ў следчую камісію для тлумачэнняў. Зразумела, гэта былі размовы сумнага зместу, якія яна нам перадавала пасля вяртання з камісіі. Гэта быў сапраўдны паядынак двух сіл з узаемным імкненнем ашукаць праціўніка. З аднаго боку, «дабрата і шчырасць» Лосева, з другога — «наіўнасць і прастата» Макжыцкай, пры дапамозе якой тая перамагала. Найлепшае сведчанне гэтаму выдаў сам «майстар хітрасці» (Лосеў — **В. Ш.**). Аднойчы пасля дарэмных, безвыніковых намаганняў звярнуўся да Югана (жандарскі паручнік — **В. Ш.**), які з цікавасцю прыслухоўваўся да размовы, сказаў раздражнёна і стомлена: «Comme elle est fin!» А можа быць, гэта быў жаль, што не меў дастатковых падстаў адправіць яе на шыбеніцу!

Людвіка РАДЗЕВІЧ.

*Тым не менш у жалабку пад акном мы знайшлі потым пячаць народнага ўрада. (Заўвага Людвікі Радзевіч на палях рукапісу. — **В. Ш.**).

** Яе сын Вацлаў, асуджаны да пакарання смерцю, уцёк, пераапрануўшыся, з Пецярбурга. Памёр у Дрэздэне. (Заўвага Людвікі Радзевіч на палях рукапісу. — **В. Ш.**).

ВЕЧАР, ПРЫСВЕЧАНЫ ЦІШКУ ГАРТНАМУ

Вечар, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння Цішкі Гартнага (Дзмітрыя Жылуновіча), адбыўся ў Доме літаратара ў Мінску. Дзяржаўны дзеяч, які стаяў ля вытокаў утварэння Беларускай ССР, аўтар першых значных твораў нацыянальнай пралетарскай літаратуры, даследчык рэвалюцыйнага руху ў Беларусі, адзін з першых акадэмікаў АН БССР, ён унёс значны ўклад у станаўленне і развіццё навукі і культуры ў рэспубліцы. Аб гэтым гаварылі першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Н. Гілевіч, пісьменнікі і крытыкі, прадстаўнікі грамадскасці.

ВІНШУЮЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Віншую вас з надыходзячым Новым, 1988 годам! Жадаю супрацоўнікам рэдакцыі газеты «Голас Радзімы» ўсяго самага добрага ў жыцці. Выказваю вам сардэчную падзяку за газеты, кнігі і пісьмы, якія прыходзяць да мяне рэгулярна. Новых поспехаў вам, усёй Беларусі і Савецкай Радзіме! Няхай заўсёды будзе яснае неба над галовамі людзей на Зямлі! Няхай матэрыялізуюцца такія вядомыя ўсяму свету паняцці, як «мір» і «перабудова». Няхай будзе дружба паміж усімі краінамі і народамі!

Юрый РАСАДЗІНСКІ

Аўстралія.

Сардэчна віншуем рэдакцыю газеты «Голас Радзімы» з надыходзячым Новым годам! Жадаем асабістага шчасця, моцнага здароўя, умацавання сувязей з суайчыннікамі за мяжой і міру на зямлі!

Сям'я Таісы КУПЕРУС-МАРЧАНКІ.

Галандыя.

Дарагія сябры ў рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Дазвольце павіншаваць вас, а таксама ўсіх, хто жыве на тэрыторыі Савецкага Саюза, з Новым, 1988 годам. Жадаю вам вялікіх поспехаў ва ўсіх добрых справах!

Мікалай ВЯЕЎНІК.

Англія.

Дарагую рэдакцыйную калегію «Голасу Радзімы» сардэчна віншуем з Новым годам! Жадаем вам добрага здароўя і ўсялякіх поспехаў!

Віця і Янка ДУБЧОНКІ.

Англія.

Дарагія супрацоўнікі Беларускага таварыства «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Сардэчна віншую вас з Новым, 1988 годам! Жадаю вам, а таксама ўсяму савецкаму народу новых поспехаў у працы на карысць міру і прагрэсу. Добрага вам здароўя і вялікага асабістага шчасця! Няхай новы год будзе для ўсіх людзей нашай зямлі годам дружбы і супрацоўніцтва паміж народамі, годам міру і спакойнага жыцця!

Марыя ЛУЧ.

Бразілія.

Дарагія сябры!

Праўленне і члены Федэрацыі рускіх канадцаў г. Таронта сардэчна віншуюць супрацоўнікаў Таварыства «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы», увесь беларускі народ з Новым, 1988 годам! Жадаем моцнага здароўя, бадзёрага настрою, асабістага шчасця і поспехаў у працы, міру і працвітання! Няхай новы год умацуе мір і дружбу паміж народамі ўсёй зямлі, каб у кожнай сям'і былі любоў, спакой і шчасце!

З Новым годам!

Сакратар ФРК г. Таронта К. ЗВАНАРОВА.

Канада.

Паважаныя сябры з «Голасу Радзімы»!

Шчыра віншую з надыходзячым Новым годам!

Я ўпэўнена, што ў наступным годзе палепшацца адносіны паміж нашымі краінамі.

Візіт Міхаіла Сяргеевіча Гарбачова вельмі зацікавіў амерыканскі народ, а таксама ўсю грамадскасць Захаду.

Няхай будзе мір і дружба паміж народамі! Няхай заўжды вам спадарожнічае поспех!

Вера КЛАЦКО.

ЗША.

ЖЫВЕ СТАРАЯ ТРАДЫЦЫЯ

«КАЛЯДАЧКІ, ХОЦЬ НЯДЗЕЛЕЧКУ ПРАЦЯГНІЦЕСЯ...»

Заслаўе... Цудоўны, старажытны куточак Беларусі.

У адзін з апошніх дзён снежня яго жыхары і госці з беларускай сталіцы сабраліся ў мясцовым музеі рамёстваў і народных промыслаў, каб прыняць удзел у народжаным яшчэ язычніцтвам навагоднім радасным, карнавальным, песенным свяце Каляды.

Гурт калядоўшчыкаў выліўся на вуліцы і скрыжаванні Заслаўя. Год 1988, у адпаведнасці з народным уяўленнем, будзе заможным і шчаслівым, таму што быў спеты «Добры вечар, шчодры вечар» — магічная калядка. Ідэалізав песенныя малюнкі аб працавітасці гаспадара, незлічоным багацці яго гаспадаркі, увішнасці гаспадыні, прыгажосці дачкі, смеласці сына павінны, паводле веры нашых продкаў у моц слова, стаць явай. А за такое цудадзейства трэба даць ахвяру — кавалак пірага, хлеба, каўбасы... У адным з вялікіх дамоў калядоўшчыкі атрымалі торт.

Асаблівую маляўнічасць каляднаму натоўпу надалі фігура Казы — сімвал урадлівасці, дух жытнёвага поля, Мядзьведзь — наш славянскі татэмны продак, Жораў, Бацян, пакараныя за парушэнне прывычных норм людзей, Кабылка — водгук прыручэння дзікіх жывёл і ўвасабленне дабрабыту гаспадаркі, Зорка — знак сіл дабра і святла. Часта іх дапаўняюць гумарыстычныя вобразы павадыра Кабылкі цыгана і яго жонкі-варажбіткі, чорта, ведзьмы, знахара, доктара і многіх іншых персанажаў. Неад'емнай часткай Каляды з'яўляюцца карагоды, гульні. Асабліва шырока распаўсюджана на поўначы Беларусі загадкавая «Жаніцьба Цярэшкі» — водгук старажытнай эпохі дапарнай сям'і. У наш час яна ператварылася ў цэлы абрадавы гульнёвы калядны вечар з танцамі, карагодамі, калядкамі-цярэшкамі жартоўнага характару, заляцаннямі дзяўчат і хлопцаў. Не менш цікавымі з'яўляюцца калядныя гульні Яшчур, Жораў, Зязюля, Жаніцьба бахара...

Але ж у Калядзе ёсць і сапраўдны тэатр. Гэта імправізаваныя сцэнкі-дыялогі з гаспадарамі хаты самых удзельнікаў калядавання, сярод якіх быў пачынальнік (знаўца абраду, найбольш дасціпны чалавек), запявала (музычна адораная асоба і знаўца калядак), музыканты (дудка, цымбалы, скрыпка, бубен), падхватнічкі, механоша. Часта гурты калядоўшчыкаў дапаўняліся лялечнымі або жывымі Батлейкамі.

Калядаванне ў Заслаўі стала прэлюдыяй да калядавання ў сталіцы Беларусі. Для падрыхтоўкі яго і будучых свят Беларускае аддзяленне Савецкага фонду культуры стварыла цэнтр па ўзнаўленню народных абрадаў. Прыгожы стары звычай Каляды па праву стаў першым у гэтым будучым многаабяцаючым ланцужку. У Мінск былі запрошаны лепшыя фальклорныя калектывы са своеасаблівага запаведніка калядавання — Піншчыны. Тры дні з ...кім поспехам спявалі кал... паказвалі найбольш цікавыя моманты Каляды таленавітыя спевакі з вёсак Дабраслаўка, Сташаны і Чухава. Свята было знята на кінастужку для паказу па тэлебачанні.

Васіль ЛІЦВІНКА.

НА ... МКАХ: святкаванне Каляды у Заслаўі.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

СПОРТ

У Львове напярэдадні Новага года завяршыўся розыгрыш Кубка СССР па стральбе з пнеўматычнай зброі. Гродзенскі спартсмен Ігар Басінскі ў стральбе з пісталета ўстанавіў рэкорд краіны, які на чатыры дзесятых ачка вышэй сусветнага...

Мы не выпадкова пачалі гаворку з апошняга выступлення гэтага спартсмена. Журналісты і аматары спорту на фінішы года дваццаць дзевяты раз вызначылі ў завочным рэферэндуме дзесятку лепшых спартсменаў Беларусі. Спіс узначаліў Ігар Басінскі.

Не пералічыць мінулагодніх перамог гэтага спартсмена. Літаральна на ўсіх буйных спаборніцтвах ён нязменна займаў першыя месцы. Прычым, як правіла, устанаўліваў сусветныя рэкорды.

Пераможнымі аказаліся для Ігара Басінскага выступленні на чэмпіянатах свету ў Хельсінкі і Еўропы ў Браціславе, міжнародным турніры ў ГДР, перадалімпійскім тыдні ў Сеуле...

Галоўны канкурэнт Ігара Басінскага — яго зямляк цяжкаатлет Аляксандр Курловіч — рэкардсмен свету. Дарэчы, у дзесятку лепшых увайшоў і яшчэ адзін штангіст — мінчанін Леанід Тараненка. Менавіта паміж гэтымі славутымі спартсменамі ішла вострая барацьба на першынстве краіны, міжнародных турнірах і афіцыйных спаборніцтвах самага высокага рангу.

З года ў год расце майстэрства тэнісісткі з Мінска Наталлі Зверавай. Юная беларуская спартсменка — зорка міжнароднага Уімблдонскага турніру сярод дзяўчат, увайшла ў лік шаснаццаці мацнейшых сярод дарослых. Наталля Зверава ў спісе лепшых спартсменаў рэспублікі па выніках мінулага года стаіць на трэцім месцы.

Хто яшчэ ў гэтым спісе? Назавём іх прозвішчы.

Марына Лобач (мастацкая гімнастыка), Вячаслаў Яноўскі (бокс), Ігар Жалязоўскі (канькабежны спорт), Алена Бялеўская (лёгкая атлетыка), Алена Марфель (стральба з лука), Марына Амяльянчык (водналыжны спорт).

У апытанні на лепшага футбаліста БССР мінулага года перамогу атрымаў мінскі дынамавец Сяргей Гоцманаў.

І апошняе. Прэзідыум Федэрацыі футбола СССР на сваім пасяджэнні зацвердзіў спіс дзесяці лепшых суддзяў сезона 1987 года. Трэці радок тут займае мінчанін В. Жук.

ТАЛЕНТ—У СПАДЧЫНУ

Пацягацца са славутымі слуцкімі ткачыхамі пад сілу Аляксандру Казлову з вёскі Дразды Бешанковіцкага раёна, што на Віцебшчыне. Яго саматканыя дываны, посцілкі і абрусы радуюць вока ў дамах аднавяскоўцаў, ды і ўсёй акругі. Рамяство, якое лічыцца спрадвеку жаночым, запаўняе вольны час народнага ўмельца, які валодае такімі выключна мужчынскімі спецыяльнасцямі, як электрык, трактарыст, экскаватаршчык.

Любімы занятак дапамагае раскрыць усю паўнату і шматграннасць незвычайных здольнасцей таленавітага чалавека. Ён і канструктар, які распрацаваў праект самаробных кроснаў, і сталяр, які іх змайстраваў, і мастак — стваральнік самабытных узораў.

Захопленасць бацькі пераходзіць да дзяцей. У сына Юрыя, які таксама тчэ дываны, свая творчая манера, аднавяскоўцы сцвярджаюць, што ў майстэрстве і выдумцы малодшы Казлоў нікольки не ўступае старэйшаму.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. № 2